

Cséby Géza

Tóth Éva halálára

78 éves korában elhunyt Tóth Éva József Attila-díjas költő, műfordító, esszéista, a Csokonai Vitéz Mihály Irodalmi és Művészeti Társaság tiszteletbeli elnökségi tagja.

Édesapjával, Tóth Endre Debrecenben élő költővel, az 1980-as évek elején ismerkedtem meg az egykori debreceni egyetemi tanár, művészettörténész Koczogh Ákos jóvoltából. Ismeretségünk hamar barátsággá nemesedett. Így, amikor először találkoztam lányával, Tóth Évával (talán éppen Hévízen Major-Zala Lajos villájában), már mindketten tudtunk egymásról. Azóta sokszor találkoztunk (ha nem is sűrű rendszerességgel), irodalmi összejöveteleken, találkozókön.

Tóth Éva 1939-ben, a II. világháború kitörésének évében született Debrecenben. Önvallomásában is kitér erre a szörnyű időszakra: *„Első tudatos emlékeim háborús emlékek, a bombázás, a tank, az ágyú alapszókincsembe tartozna. Öcsém, húgom emlékezetében, hál' Istennek, nem hagyott nyomot a második világháború, amelyet, mielőtt elérte volna Debrecent, olyannak képzeltem, mint a vaskályha nyitott ajtajában látott, sístergő-ropogó tüzet. Az öt-hat éves leánygyerek háborús emlékei a tizenhét évesen átélt ötvenhatos forradalom mellé kerültek Emlékezet-versemben.”*

Első verseit húsz éves korában publikálta. Amikor elvégezte az ELTE magyar-francia-spanyol szakát, öt éven keresztül oktatóként tevékenykedett egykori egyetemén. Két évig a Magyar Rádió munkatársa. Tizenkét évig dolgozott a Corvina Kiadónál szerkesztőként, majd főszerkesztőként. 1984-1990 között az Új Tükör világirodalmi rovatvezetője. Számos nemzetközi tanácskozás, konferencia résztvevője, ahol hazáját, a magyar irodalmat képviselte. Fulbright vendégprofesszorként magyar irodalmat tanított a Georgia-i (USA) egyetemen.

Szinte megszámlálhatatlan funkciója volt fontos hazai és nemzetközi irodalmi egyesületekben, alapítványokban, szövetségekben. 1990-től a Magyar PEN Club alelnöke, 1995-től a Nemzetközi PEN Club fordítói és nyelvi jogi bizottságának tagja. Volt a Magyar Írószövetség külügyi titkára, majd elnökségi, később választmányi tagja. Számos bel- és külföldi díjat kapott.

A hévízi Csokonai Asztaltársaságnak, majd utódjának a Csokonai Irodalmi és Művészeti Társaság összejöveteleinek állandó résztvevőjeként ismerhették meg a rendezvény látogatói. Okos gondolatai, a magyar nyelv és irodalom fontosságát hangsúlyozó előadásai, versei a találkozó meghatározó élményei lettek. Szelíd, de mégis céltudatos ember volt, akinek lényéből egyszerre sugárzott visszafogottság és elegancia, s akinek szavaira mindig oda kellett figyelni.

Tóth Éva a népi-nemzeti költészet emblemikus alakja. *„Én még láttam nagyapámat ekével szántani – írta –, láttam, ahogy a ló után lépkedve a nyakába kötött tiszta abroszból veti a bűzát, láttam, ahogy a kádban a szőlőt tapossa.”* De látta a török szultán Bethlen Gáborhoz írt címeres levelét, Gulyás Pál könyvtárszobájának könyveit, nyolc évesen Madách örökérvényű művét, *Az ember tragédiáját* (amit később ő adott ki spanyol nyelven). És látta Magyarországot, a Dunántúlt, az Alföldet, a Balatont, a Dunát és a Tiszát, megfordult Amerikában, Franciaországban

és Itáliában, hogy hirdesse, megismertesse a magyar irodalmat, hitet tegyen a magyar nyelv nagyszerűsége mellett. Számos verseskötete és műfordításkötete jelent meg. *Emlékversét tizenhét nyelvre fordították le.* A vers alapján, mexikói fordítója Ahmatovával és Szymborskával állította egy sorba. Szörényi László irodalomtörténész írta Tóth Éva egyik verseskötete elé: *„Ha kézbe vesszük ezt az antológiát, azaz - a görög szót lefordítva - virágcsokrot, amelyet a kiadó jóvoltából átnyújtott nekünk a költő, akkor olyan versek élvezhetők, mormolhatók, dúdolhatók, imaként vagy perlekedésként, emlékezőként vagy beszélgetésként, amelyek remélhetőleg nagyon sok olvasót ragadnak meg látszólag egyedi vagy rejtélyes üzenetükkel.”* Tóth Éva a lét értelmét kereső, a sors kiszámíthatatlanságával pörlekedő, az idővel és önmagával is lassan megbékélő költő, aki méltán kerül a magyar irodalom kanonizáltjai közé.

Hiányozni fog. Hiányozni családjának, hiányozni a literatúrának és a Csokonai Társaságnak. Hiányozni fog mindenkinek, akiket tanított, akiknek utat mutatott, akiknek fontos mindaz, amire szeretett volna minket megtanítani.

Meghalt Tóth Éva a költő, műfordító, esszéista, a Csokonai Vitéz Mihály Irodalmi és Művészeti Társaság tiszteletbeli elnökségi tagja. Barátunk. Emlékét *Meditáció című versének utolsó soraival* is megőrizzük:

*Vállalom arcom ráncait;
az időt-, az éveket
nem tagadhatom.
Áh, csak kártyavár,
omló rom-halom
...s küzdelem volt,
mit eddig éltem!
S e lét-kereszt alatt
térdre rogyva kérdem:
-Hol maradt az áldás, Istenem,
miért oly egymagam vagyok,
s miért ez a rémítő CSEND,
ami évek óta körbe-körbevesz?*

A kép Major-Zala Lajos házában megtartott Csokonai Asztaltársaság rendezvényén készült 1991-ben. Az előtérben **Tót Éva** látható **Cséby Gézával**, a háttérben pedig **Takáts Gyula** és **Bozóky Mária**.